

Sosiaali- ja terveysministeriölle

25.9.2020

Suomen Punaisen Ristin lausunto

Hallituksen esitys eduskunnalle sote-maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta antaa lausuntonsa hallituksen esityksestä koskien sote-maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi.

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla Tasavallan presidentin asetuksella (827/2017). Suomen Punaisen Ristin tehtävänä on tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Kansainvälisesti Punaisen Ristin erityisasema perustuu sodan uhrien suojelemiseksi solmittuihin neljään Geneven yleissopimukseen vuodelta 1949 ja niitä täydentäviin kahteen lisäpöytäkirjaan vuodelta 1977.

Suomen Punainen Risti ottaa tässä lausunnossa kantaa erityisesti järjestöjen ja kansalaisten rooliin ja osallisuuteen uudistuksessa, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuuteen sekä varautumista ja pelastustoimea koskeviin esityksiin.

1. Yleistä palveluista

Suomen Punainen Risti katsoo, että hallituksen esityksen yleinen lähtökohta on selkeä ja kannatettava. Esityksen mukaisesti sosiaali- ja terveystaloudellissa tulee vahvistaa ja parantaa peruspalveluita, turvata heikoimmassa asemassa olevien palvelut ja tuen saanti sekä panostaa ennalta ehkäiseviin ja hyvinvointia ja terveyttä edistäviin palveluihin. Hallituksen esityksessä on kuitenkin puutteita, jotka näkemyksemme mukaan johtavat siihen, ettei asetettua tavoitetta tulla kaikilta osin saavuttamaan.

Peruspalveluiden saavutettavuuden parantamiseksi ja erityisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen onnistumiseksi on keskeistä, ettei uudistuksessa keskitytä ainoastaan terveystaloudellisten kehittämiseen, vaan että myös sosiaalipalvelut on riittävästi huomioitu. Köyhyys, huono-osaisuus ja yksinäisyys heikentävät tutkitusti ihmisten hyvinvointia ja terveyttä enemmän kuin moni suoraan terveyteen vaikuttava seikka. Avuntarvitsijoita on paljon, ja heistä osa elää hyvin haastavissa olosuhteissa. Riittävän tuen tarjoaminen kaikille

edellyttää osallistumista ja yhteistyötä niin valtion, kuntien ja maakuntien viranomaistoimijoilta kuin järjestöiltä ja yksityiseltä sektorilta.

Suomen Punainen Risti katsoo, että uudistuksessa **tulisi panostaa esitettyä enemmän hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä ennaltaehkäisevään työhön. Tämä edellyttää paitsi kuntien vastuulle jäävän työn riittävää rahoitusta, myös järjestöjen ja kolmannen sektorin roolin tunnistamista ja toimintaedellytysten varmistamista.**

Suomen Punainen Risti korostaa, että palveluiden tulee olla koko Suomessa asiakaslähtöisiä, saavutettavia ja yhdenvertaisia. Palvelumaksujen tulee olla kohtuullisia ja pienituloisten tulee saada tarpeen mukaan helpotusta maksuista. Peruspalveluiden tulisi mahdollisuuksien mukaan olla saatavilla myös muilla kielillä kuin virallisilla kielillä, esimerkiksi selkokielellä tai tulkin välityksellä.

2. Alueelliset tarpeet ja rahoituspohja

Kuten perustuslakivaliokunta on toistuvasti todennut, ja myös hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, sosiaali- ja terveystieteiden on vastattava sekä alueellisiin että yksilöllisiin tarpeisiin, eikä perusoikeuksien toteutumista voi lähestyä keskimääräisen ihmisen näkökulmasta.

Esityksen kantavana ajatuksena on sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden ohjauksen keskittäminen, osittain jopa kansalliselle tasolle. Keskittäminen luo mahdollisuuksia yhtenäistää valtakunnallisesti erilaisia toimintamalleja ja voi osin parantaa palveluiden laatua järjestämisvastuun siirtyessä suuremmalle taholle. Samalla keskittäminen kuitenkin sisältää merkittäviä riskejä, mm. paikallisten ja alueellisten erityispiirteiden ja riskien huomioimisen osalta, joihin tulee voida varautua rahoitustarpeen määrittelyn kautta. Maakunnan/alueen asukasmäärä ei riitä kuvaamaan siellä esiintyviä tarpeita tai anna yksinään riittävää pohjaa rahoitusperusteiden määrittelemiseksi. **Maakuntien erilaiset toimintaympäristöt tulisivat huomioida myös sote-maakuntien rahoitusperusteissa.**

Hallituksen esityksessä alueelliset tarpeet on pyritty ottamaan rahoituksessa huomioon. Huomioon otettavia seikkoja ovat esityksen mukaan vieras- ja kaksikielisyys, saaristoisuus, asukastiheys, sekä pelastustoimen osalta myös riskitekijät. Näiden painoarvo kokonaisrahoituksessa on kuitenkin erittäin pieni (n. 4%). **Pelastustoimen osalta ei myöskään ole tarkemmin selvitetty, mitä riskitekijöitä rahoituksessa huomioidaan. Kokonaisuuden kannalta olisi hyvä tietää ennalta, mihin riskitekijöihin rahoituksessa nojaututaan, tai vähintäänkin missä yhteydessä/toimielimessä nämä riskit on tarkoitus määritellä.**

Tiiviisti asutut Etelä-Suomen alueet on osin huomioitu maakuntajaon yhteydessä, mutta niihinkin liittyvät omat haasteensa, jotka liittyvät mm. voimakkaaseen väestönkasvuun ja maahanmuuttoon. Tämän lisäksi on huomioitava myös muut alueelliset piirteet, kuten Pohjois- ja Itä-Suomen erityisolosuhteet. Pitkät välimatkat ja harva, laajalle alueelle hajaantunut asutus ovat haasteellisia paitsi peruspalveluiden saatavuuden näkökulmasta, mutta

vaikeuttavat auttamista myös laajoissa ja pitkäkestoisissa häiriötilanteissa, kuten esim. myrskyjen tai tykkylumen aiheuttamissa sähkönjakeluhäiriöissä. Tällaisissa tilanteissa viranomaispalveluiden piiriin pääseminen hankaloituu sekä fyysisesti että digitaalisesti, ja niiden korjaamiseen on varauduttava riittävin resurssein. **Hallituksen esityksen perusteella on vielä epäselvää, miten tällaisiin riskeihin varautuminen on tarkoitus alueilla resursoida.**

Erityistilanteiden lisäksi on lukuisia **muita seikkoja, jotka tulee huomioida rahoitus pohjassa, jotta esityksen tavoite laadukkaammista peruspalveluista ja eriarvoisuuden vähentymisestä toteutuu käytännössä.** Näihin kuuluvat mm. alueelliset väestömäärän kausivaihtelut, alueen elinkeinoelämän erityispiirteet, maahan- ja maassamuutto, sekä väestön ikärakenne ja sen kehitys. Esimerkiksi voimakas väestönkasvu jollakin alueella edellyttää, että alueen peruspalveluihin voidaan panostaa ennakoivasti, eikä vasta asukasmäärän jo kasvettua. Sama pätee esimerkiksi alueilla, joissa väestön ikääntyminen on kiihtyvää ja ennakoitavissa. **Suomen Punainen Risti katsoo, että esitetty rahoitusmalli ei riittävästi huomioi näitä erilaisia alueellisia erityistarpeita.**

3. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (HYTE)

3.1. Toimijoiden välinen yhteistyö

Esityksen mukaan sote-maakunnan olisi toimittava yhteistyössä alueen kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. Koska hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta jakautuisi näin jatkossa maakuntien ja kuntien kesken, Suomen Punainen Risti katsoo, että **laissa tai sen esitöissä tulisi määritellä tarkkaan, miten kuntien ja sote-maakuntien välinen työnjako on tarkoitus järjestää.** Näin voidaan varmistaa, että päällekkäisyyttä ei synny ja eri toimijat tietävät, mitä milläkin alueella tai kunnassa tapahtuu. Lisäksi toiminnasta tulisi olla jonkinlaista tilastointia tai avoin rekisteri, jotta HYTE-toiminnasta saataisiin kattava kuva.

Hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa tehdään tällä hetkellä sekä kuntien perustehtävänä että kumppanuudessa eri toimijoiden kuten yleishyödyllisten yhteisöjen, seurakuntien sekä esim. liikunta- ja hoivayritysten kanssa. Jotta yhteistyö toimisi jatkossa parhaalla mahdollisella tavalla, eri toimijoiden välisen yhteistyön ja tiedonvaihdon on oltava järjestelmällistä ja tuettava. **Suomen Punainen Risti esittää, että maakunnat ja kunnat on velvoitettava pitämään yllä hyvinvointia- ja terveyttä edistäviä toimijaverkostoja tai neuvottelukuntia paikallisesti tai alueellisesti.**

3.2. Järjestöjen rooli

Hallituksen esityksessä todetaan, että sote-maakunnan olisi tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä yhteistyötä myös mm. yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa, ja mahdollisuuksiensa mukaan edistettävä järjestöjen toimintaedellytyksiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. **Suomen Punainen Risti katsoo kirjausten olevan oikeita, mutta sellaisenaan riittämättömiä.**

Järjestö- ja yhdistystoiminta on kansalaistoimintaa, demokratian ydintä, joka auttaa ylläpitämään luottamusta sekä yhteiskunnassa että lähiyhteisössä. Yhdessä tekeminen ylläpitää yhteisvastuun arvoja, synnyttää yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä.

Julkisten palvelujen ja järjestöjen vapaaehtoistoimintaan pohjaavalla yhteistyöllä voidaan vahvistaa osallisuutta, hyvinvointia ja terveyttä. Järjestöt kokoavat vapaaehtoisten avulla havaintoja ja tuottavat arvokasta tietoa ihmisten arjesta ja tarpeista palveluiden kehittämisen pohjaksi.

Vapaaehtoisten toimintaan pohjaava kansalaistoiminta täydentää merkityksellisellä tavalla julkisia palveluita, muttei ole hankittavissa ostopalveluna tai rajattavissa osaksi palvelutuotantoa.

Lisäksi järjestöt pystyvät varsin kustannustehokkaasti toimimaan terveyden edistämisen tehtävissä sekä tukemaan viranomaisia varautumisessa. Onnettomuustilanteissa järjestöt pystyvät auttamaan mm. sosiaalipäivystystä sekä antamaan henkistä tukea laajoillekin ihmisjoukoille. Esimerkiksi COVID-19 -epidemian aikana on ollut nähtävissä, miten monet järjestöt sopeuttivat toimintaansa vallitseviin tilanteisiin ja pystyivät auttamaan ihmisiä arjen sujuvuuden turvaamiseksi. Järjestötoimijat – niin sote-, liikunta- kuin kulttuurijärjestötkin – ovat merkittäviä onnettomuuksien ja tapaturmien ehkäisijöitä. Itsestään huolehtimisen vahvistaminen vähentää tapaturmia, joita tapahtuu eniten kotona ja vapaa-ajan harrastuksissa.

Järjestöjen tarjoama toiminta ei useinkaan ole selkeästi lakisääteistä palvelua, vaan se toimii ennalta ehkäisevästi tai kuntoutumista tukevasti. Tällä hetkellä näitä toimintoja rahoittavat yleensä sekä kunnat että STEA. Tällaista toimintaa ovat mm. Suomen Punaisen Ristin Nuorten turvatalot, Mieli ry:n Sos-kriisikeskukset, Klubitalot, ja erilaiset päivä- ja toimintakeskukset. Toiminta on yleensä matalan kynnyksen toimintaa ja hyvin lähellä paikallisia asukkaita.

Järjestöt ovat joskus ainoita palveluntuottajia tietyille ryhmille, joilla on erityistarpeita. Tällaisilla, usein pienillä järjestöillä ei ole mahdollisuutta tarjota palvelua maakunnanlaajuisesti. **Mikäli kuntien näille järjestöille myöntämät avustukset lakkaavat tai merkittävästi vähenevät uudistuksen myötä, lakkaavat tai heikkenevät myös erityisryhmien saamat palvelut, joita julkisen sektorin ei ole mahdollista tuottaa ja jotka eivät ole kiinnostavia yksityiselle sektorille.**

Käytännössä järjestöjen rooli on erityisen keskeinen matalan kynnyksen tuen, ehkäisevän toiminnan ja neuvonnan tarjoamisessa, väestön terveys- ja hyvinvointierojen kaventamisessa sekä palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden parantamisessa. Järjestöt tekevät paljon HYTE- toimintaa, joka paitsi tukee yksilön hyvinvointia ja terveyttä, myös lisää koko yhteisön hyvinvointia ja turvallisuutta. Järjestöjen tarvitsema tuki on yleensä varsin pienimuotoista. Usein riittää se, että kunta tarjoaa tilan, jossa toimia.

Hallituksen esitys ei ota kantaa siihen, miten paikallisten yhdistysten vapaaehtoistoimintaan ja auttamistyöhön osoitetut toiminta-avustukset ja esimerkiksi maksuttomien tai edullisten toimitilojen käyttö jatkossa turvataan. Kunnilla on tähän saakka ollut kannustin tukea järjestöjen HYTE-työtä, koska se on vähentänyt kunnan vastuulla olleiden sosiaali- ja terveyspalveluiden tarvetta ja kuluja sekä lyhyellä että pitkällä tähtäimellä. Sote-palvelujen järjestämisvastuun siirtyessä kunnilta sote-maakunnille osa kunnista saattaa vähentää järjestöavustuksia, jolloin joidenkin järjestöjen toiminta on vaarassa vähentyä tai lakata kokonaan. **Uudistuksen yhteydessä tulisi löytää yhtenäinen valtakunnallinen ratkaisu järjestöjen matalan kynnyksen auttamistyön rahoitukseen,** tai vaihtoehtoisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rahoitusta on selkeästi kohdennettava järjestöille ja vapaaehtoistoimijoille.

Hallituksen esityksen mukaan hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen otettaisiin mukaan sote-maakuntien rahoitukseen vasta vuodesta 2026 alkaen, kun kertoimen laskentaan tarvittava sote-maakuntakohtainen tilastoaineisto olisi valmistunut. **Suomen Punainen Risti katsoo, että usean vuoden mittainen siirtymäaika, jonka aikana maakunnat eivät saisi rahoitusta HYTE-toimintaan, on omiaan entisestään vähentämään maakuntien ja kuntien halukkuutta tukea HYTE-toimintaa.** Yhdistettynä STEA-rahoituksen epävarmuuteen tulevana vuosina monen sote-kentällä toimivan järjestön toiminta on vaarassa päättyä. **On erityisen tärkeää, että toimivat yhteistyöjärjestelyt kuntien, sote-maakuntien ja HYTE-toimintaa tekevien järjestöjen välillä rakennetaan heti uudistuksen alussa,** ja viive rahoituksessa saattaa johtaa jo olemassa olevien, toimivien järjestelyiden katkeamiseen.

3.3. HYTE-indikaattorit

Edellisen hallituksen sote-uudistuksen yhteydessä THL laati kuntien HYTE-rahoitukselle indikaattorit, joiden tarkoitus oli ohjata HYTE-työn rahoitusta. Indikaattorit kannustivat kuntia ylläpitämään järjestöverkostoa ja -tapaamisia liikuntajärjestöjen kanssa, mutta ei muiden kuten kulttuuri- tai sote-järjestöjen kanssa, vaikka näiden toiminta on tutkitusti hyvinvointia ja terveyttä edistävää.

Kuten yllä on jo mainittu, Suomen Punainen Risti esittää, että **sekä maakunnat että kunnat on velvoitettava pitämään yllä hyvinvointia- ja terveyttä edistäviä toimijaverkostoja tai neuvottelukuntia paikallisesti tai alueellisesti** sekä käyttämään näin hyväkseen säännöllisesti näiden asiantuntemusta. Järjestöt tulisi ottaa mukaan laatimaan hyvinvointisuunnitelmia ja hyvinvointikertomusta. Muun muassa potilas- ja vertaisjärjestöjen kautta kunnat ja maakunnat saavat erilaisten ihmisten ja erityisryhmien äänen kuuluviin, mukaan lukien sellaisten ryhmien, joiden osallisuus on muutoin vaikeaa taata. Hallituksen esityksen perusteluissa on mainittu rakenteellinen sosiaalityö, jonka avulla saadaan tietoa asiakkaiden ongelmista ja tarpeista. Etenkin tähän työhön on erittäin tärkeää ottaa mukaan sosiaalialan järjestöjä, joilla on erilaisia tapoja tehdä esimerkiksi sosiaalista yhteisötyötä. **Suomen Punainen Risti haluaa korostaa esityksen perusteluosion mainintaa, että sote-maakunnan tulisi myös turvata**

asukkaiden, palvelujen käyttäjien, järjestöjen ja muiden yhteisöjen riittävä tiedonsaanti sen toiminnasta.

4. Demokratia ja yhdenvertaiset osallisuusmahdollisuudet

Hallituksen esityksessä sote-maakuntalaiksi, luvussa 5, säädetään yleisistä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista maakunnassa. Suomen Punainen Risti pitää hyvänä, että perinteisten kansalaisraatien, keskustelu- ja kuulemistilaisuuksien lisäksi hallituksen esitykseen sisällytetty neuvoa antava kansanäänestys, osallistava budjetointi sekä käyttäjälähtöinen osallistuminen ja vaikuttaminen.

Tämän lisäksi esitämme, että **palveluiden käyttäjät otetaan mahdollisemman kattavasti mukaan myös palveluiden suunnitteluvaiheessa**. Kun asiakkaat ovat mukana miettimässä mm. palveluketjuja, voidaan saavuttaa todellinen asiakaslähtöisyys ja välttää ilmeisimmät ongelmat. Tästä syystä **Suomen Punainen Risti katsoo, että on tärkeää, että sote-maakuntiin perustetaan vaikuttamistoimielimet vähintäänkin nuorille, ikäihmisille ja vammaisille henkilöille**. Esimerkiksi maakunnalliset järjestöneuvottelukunnat voivat olla yksi vaikuttajaelin.

Huomioimme kuitenkin, että vaikuttamisrakenteiden perustaminen ei sellaisenaan ole riittävää, vaan **keskeistä on niiden aito saavutettavuus ja yhdenvertaisuus**. Esimerkiksi nuorten kuulemisen rakenteet on Suomessa järjestetty kansainvälisestikin hyvin, mutta tämä ei ole merkittävästi nostanut nuorten omaa kokemusta siitä, että heidän mielipiteensä otettaisiin vakavasti.

Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että **laissa säädetään erikseen sote-maakunnan viestinnästä ja siinä painotetaan käytettäväksi selkeää ja ymmärrettävää kieltä, jossa otetaan huomioon yhdenvertaisuusnäkökulma**. Pidämme hyvänä, että hallituksen esityksen perusteluissa edellytetään selkeää ja vastaanottajan tarpeista lähtevää viestintämateriaalia. Selkokielen ja erityistarpeet huomioivan viestinnän lisääntynyt tarve on lain tasolla otettu huomioon, ja on tärkeää, että se näkyy myös käytännössä, mikä edellyttäneen tarkempaa ohjeistusta ja neuvontaa sote-maakunnille.

5. Varautuminen

Suomalainen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamalli perustuu siihen, että eri toimijat otetaan mahdollisimman kattavasti mukaan turvallisuuteen ja pelastustoimeen liittyviin tehtäviin. **Valtioneuvoston periaatepäätöksellä annettu yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017 (YTS), sisältää strategisena tehtävänä vapaaehtoistoiminnan edistämisen** (tehtävä 56), jonka tavoitteena on turvata elintärkeisiin toimintoihin liittyvän vapaaehtoisresurssin olemassaolo ja elinvoimaisuus. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää sitä, että myös viranomaiset nostavat esiin vapaaehtoistoimintaa ja tunnustavat toiminnan merkityksen turvallisuuden ja yhteisöjen hyvinvoinnin varmistajana. Samoin omatoimisen varautumisen edistäminen edellyttää toimivaa yhteistyötä järjestöjen kanssa.

YTS:n mukaisesti **Suomen Punainen Risti pitää tärkeänä, että lainsäädäntö ohjaa alan toimintaa siten, että ihmisten auttamisessa käytetään tehokkaasti kaikkia olemassa olevia resursseja mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla.** Etenkin sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä pelastusalalla toimivien järjestöjen ja muiden toimijoiden huomioiminen nykyistä laaja-alaisemmin kaikissa keskeisissä yhteistoimintajärjestelyissä, kuten hälytysjärjestelmissä, operatiivisessa toiminnassa, tilannekuvan ylläpidossa ja päivittämisessä sekä raportoinnissa on tämän tavoitteen mukaisesti tärkeää. **Tehokkaan yhteistoiminnan perustana on kumppanuus ja yhteistyö arkipäiväisessä toiminnassa niin paikallisesti, alueellisesti kuin valtakunnallisestikin.**

Hallituksen esitys muuttaisi merkittävästi nykyistä tilannetta, jossa kunnat, kuntayhtymät ja sairaanhoitopiirit vastaavat kukin omasta valmiussuunnittelustaan ja varautumisestaan. Vaikutusten arvioinnin mukaan sote-maakuntapohjaiseen järjestämiseen siirtyminen parantaisi koko sosiaali- ja terveystalouden järjestelmän mahdollisuuksia varautua erilaisiin normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin sekä yhtenäistäisivät ja selkeyttäisivät eri toimijoiden rooleja. Suomen Punainen Risti pitää tavoitetta hyvänä, mutta korostaa, **että kuntien rooli keskeisenä yhteiskunnan peruspalveluiden tuottajana säilyy, joten sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastuslaitosten tiivis yhteys kuntiin on säilytettävä jatkossakin.** Paikalliset tarpeet, riskit ja muut erityispiirteet tulee pystyä huomioimaan palveluiden ohjaamisessa ja mitoittamisessa.

Viranomaisten tulisi vahvistaa yhteistyötä järjestöjen kanssa erityisesti silloin, kun arvioidaan häiriötilanteiden vaikutusta yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin. Järjestöjen edustus on otettava yhä laajemmin mukaan skenaarioiden suunnitteluun sekä erilaisiin harjoituksiin.

Esityksen mukaan koko sosiaali- ja terveydenhuollon toimintakenttään ulottuva valmiussuunnittelu ja tilannekuvan ylläpito mahdollistaisi myös kansallisella tasolla aikaisempaa paremman ja kattavamman tilannekuvan aikaansaamisen ja ohjauksen. Alueellisesti ja valtakunnallisesti yhdenmukaista ja ajantasaista tietoa saataisiin kerättyä häiriötilanteiden arvioinnin ja johtamisen edellyttämällä tavalla. **Suomen Punainen Risti tukee eri toimijoiden yhteiseen tilannekuvaan liittyviä tavoitteita ja toivoo, että monen suuntaisessa tiedon jakamisessa huomioidaan kattavasti myös keskeiset sidosryhmät.** Suomen Punaisella Ristillä on sekä paikallisena että globaalina toimijana mahdollisuus tuottaa kattavaa tilannekuvaa, mutta keskeisenä valmiusjärjestönä samalla myös tarve saada ajantasaista tilannetietoa esim. sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen viranomaisilta.

Suomen Punainen Risti näkee esityksessä erityisen positiivisena kehityksenä mahdollisuudet sosiaalihuollon varautumisen kehittämiseksi. Esityksen vaikutusten arvioinnin mukaan ehdotetut muutokset parantaisivat väestön mahdollisuuksia saada tarpeensa mukaisia sosiaali- ja terveystalouden palveluja poikkeuksellisissa tilanteissa yhdenvertaisesti. Esityksessä on mainittu mm. että sosiaalihuollossa tulee pelastuslain nojalla varautua

evakuointikeskusten perustamiseen ja hoitamiseen tai pienempimuotoiseen majoitukseen, vaatekukseen ja ruokahuoltoon. Tämän tyyppiset toimet ovat usein järjestöjen koordinoimaa tai toteuttamaa toimintaa. **Erityisesti sosiaalihuollon sektorilla järjestöjen merkitys osana toimialan varautumisen kokonaisuutta on siis aivan keskeinen, mikä entisestään korostaa yhteisen suunnittelun, harjoittelun ja tiedonvaihdon merkitystä.**

6. Pelastustoimen yhteistyörakenteet

Esityksen keskeisenä tavoitteena on pelastustoimen osalta valtion ohjauksen merkittävä vahvistaminen sekä pelastustoimen kansallisen suorituskyvyn parantaminen. Tähän esitys antaa useita ohjausvälineitä, **mutta palvelujen saatavuutta, yhdenmukaisuutta ja vaikuttavuutta alueellisesti ja paikallisesti ei ole juurikaan kuvattu.** Esimerkiksi esityksen vaikutuksia valmiuteen ja varautumiseen ei pelastustoimen osalta ole kuvattu, vaikka se on hyvin keskeinen viranomaisen esim. kuntien varautumisen tukemisessa ja monissa maakunnissa koordinoi alueellista yhteistyötä.

Pelastustoimi tuottaa valtaosan sosiaali- ja terveystoimen vastuulla olevista kiireellisistä ensihoitopalveluista, millä saavutetaan merkittäviä synergiaetuja. Sote-maakunnan pelastustoimessa ja ensihoitopalvelussa voidaan käyttää samaa asemaverkostoa, samoja tukitoimintoja, samoja toimintamalleja ja hyödyntää yhteisiä harjoituksia sekä yhteistä suuronnettomuus- ja poikkeusolojen valmiutta. **Esitys mahdollistaa pelastustoimen pelastustoiminnan ja sosiaali- ja terveystoimen ensihoitopalvelujen synergian hyödyntämisen.**

Pelastustoimessa järjestösektorin rooli on merkittävä erilaisten pelastustoimen palvelujen tuottamisessa. Erityisesti sopimuspalokuntajärjestelmän toiminnan varmistaminen uudistuksen osana on pelastustoimen palvelujärjestelmän toimivuuden näkökulmasta elintärkeää. Etenkin harvaan asutuilla alueilla sopimuspalokuntien merkitys pelastustoiminnan palvelujen tuottajana tai tukena on keskeinen. **Toiminnan varmistaminen jatkossakin tarkoittaa esimerkiksi säännöllisten ja systemaattisten yhteistyörakenteiden luomista sote-maakuntien ja järjestöjen välille sekä yhteisistä kehittämistavoitteista sopimista.** Pelastusalan vapaaehtoisjärjestöillä on merkittävä rooli myös esimerkiksi onnettomuuksien ehkäisyn ja varautumisen turvallisuusviestinnässä. Samoin muu järjestösektori tekee laaja-alaista turvallisuustyötä, ja toiminnan jatkuvuuden varmistaminen osana uudistusta tulisi varmistaa. Järjestöjen tekemän työn merkityksen tunnustaminen ja sitominen osaksi sote-maakunnan pelastustoimen palvelukokonaisuutta ja tavoitteita lisäisi toiminnan tehokkuutta.

Esityksen mukaan pelastustoimen neuvottelukunnan tulee kerätä palautetta pelastustoimen palveluista ja neuvottelukunnan työn puitteissa tulee kuulla mahdollisimman laajaa joukkoa pelastustoimen asiakkaita ja sidosryhmiä. Perusteluissa on mainittu pelastustoimen järjestökentän sekä pelastustoimen asiantuntijoiden kuuleminen. **Suomen Punainen risti korostaa laajan kuulemisen tarpeellisuutta palveluiden kehittämiseksi.**

7. Kansainvälisen avun vastaanotto ja ulkomaille annettava apu

Esityksen mukaan ulkomaille annettavan avun ja kansainvälisen avun vastaanottamisen edellyttämän valmiuden ylläpito toteutetaan sisäministeriön johdolla. **Suomen Punainen Risti pitää esitystä hyvänä.** Kansainvälisen avunannon onnistumisen keskeinen tekijä on toimijoiden ja toiminnan tehokas koordinointi. Suomen Punainen Risti katsoo, että jotta kansainvälisen avun vastaanotto on myös Suomessa koordinoitua, **pelastustoimen uudistamisen yhteydessä tulisi aloittaa yksityiskohtaisemman HNSG-laadinta** (Host Nation Support Guidelines) tilanteisiin, joissa Suomessa tarvittaisiin apua ulkomailta.

Ystävällisin terveisin,

Kristiina Kumpula
pääsihteeri